

ACFC/INF/OP/I(2003)002
Moldovan

**Comitetul consultativ privind Convenția-cadru
pentru protecția minorităților naționale
Opinie asupra Republicii Moldova**

Cuprins:

- I. Pregătirea opiniei curente
- II. Observații generale
- III. Comentarii specifice cu privire la Articolele 1-19
- IV. Constatările și comentariile principale ale Comitetului consultativ
- V. Observații finale

Sumar

Comitetul consultativ a inițiat examinarea Raportului de Stat la ședința a 9-a, în perioada 27-30 noiembrie 2000, după aprobarea Raportului inițial de Stat a Republicii Moldova la 29 iunie 2000 (planificat pentru 1 februarie 1999). În contextul acestei examinări, în perioada 31 octombrie – 5 noiembrie 2001, o delegație din partea Comitetului consultativ a vizitat Republica Moldova, cu scopul de a obține o informație adăugătoare cu privire la implementarea Convenției-cadru, din partea reprezentanților Guvernului Republicii Moldova, a ONG-urilor, altor surse independente. Comitetul consultativ și-a exprimat opinia referitor la Republica Moldova pe data de 1 Martie la ședința 13-a (anul 2002).

Cît privește implementarea Convenției-cadru, Comitetul consultativ consideră că Moldova a făcut eforturi considerabile pentru a stabili un cadru legal și instituțional privind protecția minorităților naționale. Comitetul consultativ subliniază interesul Moldovei în implementarea Convenției-cadru, mai ales în ce privește educația și cultura. În același timp, mai rămîn dificultăți în ceea ce privește accesul la mass-media, participarea la afaceri publice, utilizarea limbilor minorităților, în particular pentru persoane aparținînd minorităților dezavantajate sau în număr mic.

Comitetul consultativ a constatat că Legea ce reglementează protecția minorităților naționale a fost promulgată în august 2001 și consideră că schimbările legislative necesare pentru implementare trebuie făcute fără întârziere, cu scopul de a asigura coerența legislației Moldovei cu privire la protecția minorităților naționale. Așa cum această Lege prevede un substanțial angajament statal în favoarea limbii ruse, Comitetul consultativ consideră că în implementarea ei și a noii legislații, autoritățile din Moldova trebuie să asigure protecția corespunzătoare persoanelor aparținînd minorităților naționale, a identității lor lingvistice și culturale respective, inclusiv minorităților dezavantajate și în număr mic.

În practică, în timpul recunoașterii spiritului de toleranță și a dialogului interetnic prezent în societatea moldovenească, Comitetul consultativ constată că tensiunile au apărut ca rezultat al acțiunilor luate sau anunțate pe plan lingvistic de către Guvern. Comitetul consultativ consideră că pentru a reduce tensiunile și pentru a evita intoleranța lingvistică, e necesară o concepție echilibrată. Pentru a păstra dialogul interetnic, e esențial, să se respecte interesele majorității moldovenești, la fel și a minorităților naționale.

Comitetul consultativ remarcă existența unei diviziuni între mass-media de limbă moldovenească și cea de limbă rusă. În aceeași măsură există un substanțial dezechilibru și între diferite minorități naționale, în ceea ce privește accesul lor și prezența în mass-media. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să ofere un suport mai mare minorităților naționale care sînt dezavantajate în acest domeniu, mai ales minoritatea ucraineană, așa încît să asigure un acces echitabil și prezență în media.

Comitetul consultativ consideră că în timpul implementării Convenției-cadru în domeniul educației, e esențială o consultație cu cei care îi afectează măsurile prezentate, pentru a se ocupa într-o manieră echitabilă de nevoile diferitor minorități naționale și de a asigura un acces echitabil către resursele existente. O atenție deosebită trebuie acordată minorităților în număr mic și celor ce nu beneficiază de suport din partea statului.

În pofida anumitor inițiative recente luate de autorități, Comitetul consideră că Convenția-cadru nu a fost pe deplin reușită în privința romilor. Comitetul consultativ e îngrijorat de dificultățile serioase social-economice întâmpinate de un număr de romi, la fel și discriminarea lor în anumite domenii. Comitetul consultativ consideră că este necesar de luat măsuri urgente de către autorități pentru a îmbunătăți situația romilor și pentru a sprijini integrarea lor adevărată în societatea moldovenească.

I. Pregătirea opiniei curente

1. Raportul inițial de stat pentru Republica Moldova (menționat mai jos: Raport de Stat), planificat pentru 1 februarie 1999, a fost aprobat la 29 iunie 2000. Comitetul consultativ a început examinarea Raportului de Stat la a 9-a sa ședință, în perioada 27-30 noiembrie 2000.

2. În contextul acestei examinări, Comitetul consultativ a identificat un număr de puncte asupra cărora dorește să obțină o informație mai detaliată. Prin urmare, la 14 iunie 2001 autorităților moldovenești le-a fost expediat un chestionar. Răspunsul din partea Guvernului Republicii Moldova la acest chestionar a fost primit la data de 4 octombrie 2001.

3. Ca urmare a unei invitații din partea Guvernului Republicii Moldova și în concordanță cu Regula 32 a Rezoluției Comitetului de Miniștri (97) 10, o delegație a Comitetului consultativ a vizitat Republica Moldova în perioada 31 octombrie – 5 noiembrie 2001, cu scopul de a obține informație suplimentară de la reprezentanții Guvernului, ONG-urilor și a altor surse independente privind implementarea Convenției. Pregătind această părere, Comitetul consultativ a consultat deasemenea, o serie de materiale scrise, prezentate de diferite organizații ale Consiliului European, organizații internaționale, ONG-uri și altor surse independente.

4. Consecutiv Comitetul consultativ a adoptat părerea la a 13-a ședință pe 1 martie 2002 și a decis să o transmită Comitetului de Miniștri.¹

5. Prezenta opinie este supusă ca urmare a Articolului 26 (1) a Convenției-cadru, conform căreia în evaluarea adecvată a măsurilor luate de Părți trebuie să se ia în considerație principiile din cadrul Convenției, „Comitetul de Miniștri trebuie să fie ajutat de un Comitet consultativ”, deasemenea urmînd regula 23 a Rezoluției (97) 10 a Comitetului de Miniștri, conform căruia „Comitetul consultativ trebuie să ia în considerație rapoartele de stat și trebuie să transmită opinia sa Comitetului de Miniștri”.

II. Observații generale

6. Comitetul consultativ regretă că Raportul de Stat a fost primit cu 17 luni mai târziu și subliniază că raportul conține informație de natură generală despre cadrul juridic și instituțional privind protecția persoanelor aparținînd minorităților naționale existente în Moldova în timpul întocmirii raportului. Comitetul consultativ deasemenea subliniază că Raportul de Stat oferă numai o informație succintă despre cîteva articole a Convenției-cadru, în particular referitor la aplicarea în practică, și nu oferă detalii referitor la anumite minorități naționale.

7. Comitetul consultativ a fost totuși în stare, să obțină o imagine mai completă a situației, inclusiv referitor la minoritățile în număr mic, din răspunsul scris al Guvernului privind chestionarul și mai ales după vizita în Republica Moldova menționată mai sus (vezi paragraful 3 al acestei opinii). Comitetul consultativ crede că vizita organizată la invitația Guvernului Republicii Moldova a oferit o bună oportunitate pentru a avea un dialog direct cu autoritățile statale și diferite surse. Informația suplimentară oferită de Guvern și din alte surse, mai ales de reprezentanți ai minorităților naționale, a fost

---

¹ Comitetul consultativ a decis la a 12-a sa ședință pe 30 noiembrie 2001, să introducă anumite schimbări în structura opiniei sale. El a decis să nu ia în considerație “Propunerile pentru concluzii și recomandări a Comitetului de Miniștri” (secțiunea V a opiniei precedente) și să introducă o secțiune nouă IV, numită “Constatări și comentarii principale a Comitetului consultativ”. Comitetul consultativ, deasemenea a decis să supună “Părerile sale finale” în secțiunea V în loc de secțiunea IV. Aceste schimbări sînt în vigoare de la 30 noiembrie 2001 și sînt aplicate în toate opiniile ulterioare adoptate în primul ciclu de monitorizare. Aceste schimbări au fost făcute în vederea primelor decizii specifice de țară pentru implementare Convenției adoptate de Comitetul de Miniștri în octombrie 2001.

foarte valoroasă, în particular cu implementare practică a normelor importante și schimbărilor recente în acest domeniu.

8. Comitetul consultativ recunoaște spiritul cooperant cu care autoritățile Republicii Moldova au participat în procesul ce a dus la adoptarea acestei opinii. Comitetul consultativ regretă din păcate că autoritățile moldovenești nu s-au consultat mai pe larg cu reprezentanții minorităților naționale pe parcursul pregătirii Raportului de Stat și crede că în viitor va avea loc o consultație mai profundă.

9. Comitetul consultativ, în general salută eforturile făcute de Guvernul Republicii Moldova privind cunoașterea Convenției de către populație și autoritățile interesate. El notează cu bucurie că Convenția este cunoscută în cercuri importante din Moldova și conform informației disponibile, a contribuit, cel puțin în parte, la soluționarea pe cale pașnică a problemei din Taraclia în 1999. Totuși, Comitetul consultativ încurajează Guvernul să ia în continuare măsuri pentru îmbunătățirea cunoștințelor despre Convenție, raportul său explicativ și regulile privind monitorizarea sa la nivel internațional, inclusiv prin publicare și răspândirea Raportului de Stat și a altor documente importante.

10. Trebuie de notat, ca o remarcă preliminară că, în timpul examinării măsurilor luate pentru îndeplinirea prevederilor Convenției-cadru, Comitetul consultativ a luat în considerație numai teritoriul aflat sub controlul efectiv al Guvernului. Comitetul consultativ notează că Republica Moldova nu a făcut nici o declarație când a ratificat Convenția, așa cum a făcut când a aderat la Convenția Europeană privind Drepturile Omului². Nici nu a folosit posibilitatea Art.30 al Convenției-cadru pentru a specifica teritoriul sau teritoriile pentru a căror relații internaționale sînt responsabile și pentru care Convenția poate fi aplicată. Totuși, autoritățile moldovenești au oferit explicații în acest sens în Raportul de Stat, în particular în Art. 19. Comitetul consultativ a luat în considerație aceste explicații, la fel și faptul că Raportul de Stat conține foarte puțină informație despre situația persoanelor aparținînd minorităților naționale ce locuiesc în afara regiunilor controlate de Guvern. Deci, situația acestor regiuni nu intră în scopul acestei opinii.

11. Cît privește regiunile necontrolate de Guvern, Comitetul consultativ poate numai să se alăture celor ce și-au exprimat speranța că o soluție de lungă durată și numai politică va fi găsită pentru problemele existente. Comitetul consultativ speră că așa o soluție va proteja interesele tuturor persoanelor interesate, în conformitate cu integritatea teritorială a țării și principiile legii internaționale, și conform Art. 21 al Convenției-cadru. Comitetul consultativ subliniază că atunci cînd o înțelegere politică soluționează un conflict, trebuie de luat în considerație prevederile Convenției-cadru, pentru a asigura că drepturile minorităților naționale sînt respectate.

12. Comitetul consultativ dorește să specifice că în examinarea implementării Convenției-cadru de către Republica Moldova, a luat în considerație dificultățile economice serioase cu care țara se confruntă în prezent. Conștient de importanța condițiilor socio-economice în implementarea politicilor și măsurilor care în general necesită resurse financiare adecvate, Comitetul consultativ salută eforturile făcute de autoritățile moldovenești pentru protecția minorităților naționale și grija lor pentru implementarea Convenției-cadru.

13. Comitetul consultativ notează că, la momentul adoptării prezentei decizii, viața politică din Republica Moldova este marcată de un număr de evenimente în ceea ce privește, printre alte lucruri, protecția minorităților naționale. Comitetul consultativ regretă că anumiți pași luați de autoritățile moldovenești în ce privește poziția limbii ruse în Republica Moldova a cauzat tensiuni. Comitetul consultativ speră că aceste tensiuni vor fi soluționate în mod tolerant și echilibrat și interesele legitime a majorității moldovenești, inclusiv a minorităților naționale vor fi respectate conform Convenției-cadru. Comitetul consultativ își exprimă speranța că aceste schimbări nu vor influența implimentarea Convenției într-un mod negativ (vezi deasemenea comentarii în paragrafele 82 și 83 de mai jos).

---

² Declarație ce se conține în instrumentul ratificării, depusă pe 12 septembrie 1997 – Or.Mol./Fr. “Republica Moldova declară că nu va putea garanta respectarea prevederilor Convenției în respect cu omisiunile și actele comise de organele autoproclamatei Republici Transnistrene pe teritoriul actual controlat de așa organe, pînă conflictul în regiune va fi în sfârșit soluționat”.

14. În următoarea parte a opiniei, este declarat în respect cu un număr de articole că, pe baza informației disponibile curente, Comitetul consultativ consideră că implementare articolului în discuție nu va duce la apariția nici unui fel de observații. Comitetul consultativ dorește să clarifice că această declarație nu trebuie înțeleasă ca un semnal că măsurile adecvate au fost luate și că eforturile în această direcție pot fi diminuate sau chiar stopate. Într-adevăr, Comitetul consultativ consideră că natura obligației Convenției necesită un efort susținut și continu din partea autorităților pentru a respecta principiile și pentru a atinge scopurile Convenției-cadru. În continuare, o anumită situație a afacerilor poate fi considerată acceptabilă la această etapă, odată cu intrarea în vigoare a noilor schimbări în Convenția-cadru, dar nu trebuie să fie așa și în următoarele cicluri de monitorizare. În sfârșit, poate fi cazul că problemele ce apar la această etapă să fie de mică importanță, timpul arătând că pot fi subestimate.

III. Comentarii specifice cu privire la Articolele 1-19

Articolul 1

15. Comitetul consultativ notează că Republica Moldova a ratificat un număr mare de instrumente internaționale importante. Bazat pe informația disponibilă, Comitetul consultativ consideră că implementare acestui Articol nu va provoca nici un fel de observații.

Articolul 2

16. Bazat pe informația disponibilă, Comitetul consultativ consideră că implementare acestui Articol nu va provoca nici un fel de observații.

Articolul 3

17. Comitetul consultativ consideră că în absența unei definiții în Convenția-cadru, Părțile trebuie să examineze scopul personal de aplicare a Convenției-cadru în țara lor. Poziția Guvernului Republicii Moldova este, prin urmare, considerată să fie rezultatul acestei examinări.

18. Comitetul consultativ notează, pe de o parte, că Părțile au o marjă de apreciere în legătură cu aceasta, pentru a lua în considerație circumstanțele specifice predominante țării lor, și pe de altă parte, că aceasta trebuie exercitată în corespundere cu principiile generale a legii internaționale și principii fundamentale stabilite în Art.3. În particular, se subliniază că implementarea Convenției-cadru nu trebuie să fie o sursă pentru distincții arbitrare sau nejustificate.

19. Din acest motiv Comitetul consultativ consideră că e o parte din obligațiile sale să examineze scopul personal dat implementării Convenției-cadru pentru a verifica dacă nu a fost făcută nici o distincție arbitrară sau nejustificată. În continuare, el consideră că trebuie să se verifice aplicarea corespunzătoare a principiilor fundamentale stabilite în Art. 3.

20. Comitetul consultativ notează că dreptul fiecărei persoane ce aparține unei minorități naționale la libera alegere trebuie să fie tratată sau nu așa cum e garantată de Legea Republicii Moldova, în particular de Legea privind drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și asociațiilor lor (Legea nr. 382 din 28 august 2001, care a intrat în vigoare la 4 septembrie 2001, menționat mai jos ca Actul minorităților naționale).

21. Comitetul consultativ salută acceptarea acestei legi de către Parlamentul Republicii Moldova și ia în considerație definiția termenului „minorități naționale” ce se conține în ea: „persoane aparținând minorităților naționale sînt persoanele rezidente în Republica Moldova și de naționalitate moldovenească, care au trăsături etnice, culturale, lingvistice și religioase particulare ce-i deosebește de – moldoveni – majoritatea populației și care se consideră de origine etnică diferită”. Comitetul consultativ notează că legea nu oferă nici o listă a minorităților naționale recunoscute oficial, care implică că toate persoanele care îndeplinesc criteriul stabilit în definiția sus-menționată sînt minorități naționale. Numai limbile minorităților naționale numerice sînt menționate în lege prin exemplu, dar nici o listă nu e completă.

22. Raportul de Stat explică, pe baza statisticilor oficiale ale recensământului din 1989, că minoritățile naționale constituie 35,5% din populația Republicii Moldova și le enumeră pe cele mai mari minorități naționale: ucraineni – 13,8%; ruși – 13%; găgăuzi – 3,5%; bulgari – 2%; evrei – 1%, beloruși – 0,5%; romi – 0,3%; germani – 0,2%; poloni – 0,1%.

23. Comitetul consultativ apreciază că în acceptarea acestei legi intenția autorităților moldovenești a fost să completeze cadrul legal pentru protecția minorităților naționale, care este bazat, cum e stipulat în Art.3 al legii, pe „Constituția Republicii Moldova, prezenta lege, alte acte legislative și tratate internaționale și acorduri la care ia parte Republica Moldova”.

24. Comitetul consultativ notează că această lege e o lege organică care cere, pentru o implementare efectivă, introducerea ulterioară a altor legi și corespunderea legislației existente cu prevederile sale. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să facă orice efort așa ca schimbările legislative cerute de legea sus-menționată (care trebuiau implementate într-o perioadă de 3 luni și care s-a terminat pe 4 decembrie 2001) sînt luate fără întârziere. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie deasemenea să asigure că partea principală a prevederilor legale este efectiv implementată, cu consultarea și cooperarea persoanelor interesate.

25. Comitetul consultativ notează că cîteva prevederi a legii țin de utilizarea, protecția și promovarea limbilor minorităților. Comitetul consultativ notează că aceste prevederi acordă limbii ruse un statut privilegiate, în comparație cu alte limbi ale minorităților și prevăd un angajament statal substanțial pentru predarea și utilizarea ei. Comitetul consultativ încurajează autoritățile moldovenești să asigure că este acordată o atenție corespunzătoare necesităților persoanelor ce aparțin minorităților naționale și locuiesc în Republica Moldova, prin politici și măsuri pentru aplicarea legislației relevante în corespundere cu Convenția-cadru.

26. În ceea ce privește dreptul persoanelor aparținînd minorităților naționale la liberă alegere să fie tratate ca atare, Comitetul consultativ consideră că un recensămînt este o bună oportunitate pentru a permite persoanelor să-și exprime identitatea sa. Comitetul consultativ notează că ultimul recensămînt în Republica Moldova a avut loc în anul 1989. Un nou recensămînt a fost programat la început în anul 1999, apoi în aprilie 2001, dar a fost amînat în ambele cazuri datorită lipsei de resurse. În vederea acestei situații, Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să organizeze un nou recensămînt al populației, cît mai curînd posibil, pentru a obține o imagine actuală a structurii populației Republicii Moldova, și încurajează persoanele aparținînd minorităților naționale să utilizeze posibilitate de a declara afilierea sa (vezi comentariile de mai jos ale Art.4).

27. Comitetul consultativ notează că autoritățile moldovenești nu au oferit informații despre existența grupurilor lingvistice sau etnice pe care Guvernul nu le consideră, în prezent, ca fiind protejate de Convenția-cadru. Comitetul consultativ crede că e posibilă includerea persoanelor aparținînd următoarelor grupuri în aplicare Convenției-cadru, articol după articol, și consideră că autoritățile moldovenești trebuie să adreseze această problemă cu consultarea celor interesați.

Articolul 4

28. Cît despre implementare Art.4, paragraful 1 al Convenției-cadru, trebuie de notat că Art. 16 al Constituției Republicii Moldova stabilește principiul egalității cetățenilor „în fața legii și autorităților publice fără distincție între rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, părere, supunere politică, bogăție sau origine socială”. În continuare, Comitetul consultativ notează că art. 4.1. a Actului Minorităților Naționale garantează persoanelor aparținînd minorităților naționale dreptul de egalitate în fața legii și de protecție egală a legii. Art. 4.2. a aceleiași legislații interzice toate discriminările bazate pe apartenența la minoritățile naționale.

29. Alte legi, care se aplică persoanelor aparținînd minorităților naționale, la fel și tuturor cetățenilor Republicii Moldova, conțin prevederi similare privind principiul egalității și nediscriminării: Codul Electoral, Actul Serviciului Public, Codul Muncii, Codul Procedurilor Criminale, Codul Civil, Actul Juridic, Actul Asocierii. Prevederile penale stipulează sancțiuni contra actelor de discriminare de

natură lingvistică, la fel și sancțiuni pentru crearea obstacolelor în „funcționarea limbilor” pe teritoriul Republicii Moldova.

30. Comitetul consultativ salută eforturile făcute în legislație pentru sprijinirea egalității și combaterea discriminării. El notează că remediile judiciare sînt pentru victimele tratărilor inegale și discriminării, dar regretă că în practică se întîlnesc dificultăți. Un exemplu, conform celor spuse de Guvern, privește lipsa resurselor financiare pentru traducerea documentelor importante în limbile minorităților în timpul procedurilor juridice (vezi comentarii de la Art.10 de mai jos).

31. Comitetul consultativ evedențiază rolul important în combaterea discriminării a organizațiilor guvernamentale sau non-guvernamentale implicate în domeniul drepturilor umane în Republica Moldova. Comitetul consultativ încurajează pe cei trei avocați parlamentari să acorde o atenție deosebită în viitor, publicațiilor privind protecția minorităților naționale.

32. Cît privește implementarea legislației anti-discriminare, Comitetul consultativ notează că numai un număr limitat de cazuri de discriminare i-au fost raportate și că foarte puțină informație e disponibilă de la surse oficiale. Comitetul consultativ consideră îngrijorător faptul că autoritățile nu pot oferi informație pentru aceste cazuri. În aceste împrejurări, e imposibil ca Comitetul consultativ să examineze în ce măsură principiile conținute în Art.4 al Convenției-cadru sînt implementate. Comitetul consultativ crede că este important ca monitorizarea schimbărilor în acest domeniu să fie intensificată.

33. Și anume, Comitetul consultativ a primit plîngeri de la reprezentanții minorităților de romi, care au considerat că ei nu au primit tratamentul egal cît privește statutul lor oficial ca minoritate națională și suportul din partea autorităților. Deși, romii au cîteva tipuri de organizații (Femeile romani, Tinerii romi, etc.) acestea nu au un suport adecvat, ca prevederi privind localurile (sediile) unde ei pot să-și desfășoare activitățile sale, în comparație cu organizațiile altor minorități. Deasemenea, conform informației primite de Comitetul consultativ, unii romi se confruntă cu probleme serioase privind excluderea socială. Acești romi au fost ignorați complet de societatea moldovenească fără ca autoritățile și populația să cunoască situația curentă extrem de dificilă cu care se confruntă aceste persoane.

34. Comitetul consultativ notează că anumiți romi se confruntă cu serioase dificultăți socio-economice în comparație cu majoritatea și alte minorități naționale și nu se bucură de aceleași oportunități ca restul populației. În unele cazuri, ei sînt lipsiți de mijloace minime cu care își pot asigura necesitățile primare (mîncare, apă potabilă, acces la asistența medicală, transport, comunicații). Comitetul consultativ a dat de înțeles că romii sînt discriminați în domenii ca angajarea (se pare că rata șomajului în comunitatea romilor e foarte înaltă), locuințelor, accesul la proprietate în contextul privatizării, acces la educație, asistență medicală, participarea în conducerea afacerilor publice (vezi comentariile de la Art.5, 12 și 15).

35. Cunoscînd dificultățile cu care se confruntă persoanele aparținînd minorității de romi, Comitetul consultativ consideră că această situație, care e confirmată de Guvernul Republicii Moldova, necesită planificarea și aplicare măsurilor speciale combinate cu resurse financiare corespunzătoare. Comitetul consultativ salută adoptarea de către Guvern, pe 16 februarie 2001, a Deciziei (nr.131) de oferire a suportului pe termen lung (2001-2010) pentru romi. Aceasta acoperă așa domenii ca protecția socială, educația și dezvoltarea limbii și culturii romilor. Comitetul consultativ încurajează Guvernul să se consulte regulat cu reprezentanții acestei minorități, așa încît condițiile lor de trai și interesele specifice sînt serios luate în considerație, și să se bazeze în acțiunile sale pe indicațiile prevăzute în Recomandarea Nr.(2001) 17 asupra situației economice și de angajare a romilor și călătorilor în Europa. Comitetul consultativ accentuează că atunci cînd sînt introduse măsuri speciale, o atenție deosebită trebuie acordată femeilor romi.

36. Comitetul consultativ dorește să atragă atenția asupra altei probleme care poate afecta politica Republicii Moldova în ce privește protecția minorităților naționale, și anume discrepanțele dintre statisticile guvernamentale oficiale și estimările făcute de anumite minorități naționale, în special de romi, privind numărul și situația persoanelor aparținînd minorităților în cauză. Comitetul consultativ consideră că lipsa datelor statistice de încredere poate afecta serios capacitatea statului de a stabili, implementa și monitoriza măsurile pentru asigurarea egalității complete și efective a persoanelor aparținînd

minorităților naționale, și poate face mai dificilă stabilirea de către organele internaționale de monitorizare dacă Republica Moldova își îndeplinește obligațiile sale din cadrul Convenției. Prin urmare, Comitetul consultativ sugerează ca, cu condiția că principiile prezente în Recomandarea Comitetului de Miniștri Nr.(97) 18 privind protecția datelor personale colectate și prelucrate pentru scopuri statistice sînt respectate, Guvernul să încerce să identifice, în cadrul următorului recensămînt, cele mai potrivite căi și mijloace de obținerea a datelor statistice de încredere. Aceste date trebuie repartizate după vîrstă, sex și locație (vezi deasemenea comentarii în Art. 13 de mai sus).

37. Comitetul consultativ consideră că Guvernul trebuie să consulte minoritățile naționale, prin asociațiile lor, în privința înțelegerilor practice pentru recensămînt și conținutul formelor recensămîntului. Comitetul consultativ încurajează ideea de a recruta și antrena observatori din cadrul minorităților naționale, care pot fi utili în sfătuiră minorităților despre importanța recensămîntului.

Articolul 5

38. Comitetul consultativ constată faptul că în pofida lipsei financiare, Guvernul Republicii Moldova a sporit eforturile sale în ultimii ani, pentru a ajuta minoritățile naționale să păstreze și să dezvolte cultura sa. Comitetul consultativ notează că caracterul multicultural al Republicii Moldova este considerat și utilizat ca avere națională și că persoanele, în general, sînt de acord cu necesitatea creșterii și dezvoltării acestei averi. Comitetul consultativ așteaptă ca autoritățile moldovenești, în timpul implementării Actului Minorităților Naționale, să acorde atenție cuvenită necesităților specifice a persoanelor aparținînd diferitor minorități naționale, inclusiv romi, și va identifica politicile pentru garantarea că această lege are un impact real în păstrarea și dezvoltarea culturii și identității sale.

39. Comitetul consultativ încurajează autoritățile moldovenești să se străduie să sprijine aceste politici cu suportul necesar, și să asigure că reprezentanții diferitor minorități naționale, inclusiv cele dezavantajate și în număr mic, sînt consultate în alocarea asistenței.

40. Consultînd toate minoritățile direct și implicîndu-l activ în identificarea minorităților numerice, să întărească identitatea lor în timpul integrării lor în societatea moldovenească. Aceasta va ajuta evitarea riscului, raportat Comitetului consultativ de anumite surse, acestor minorități de a se uni cu o populație ce are un factor comun – limba rusă – cu puține șanse de a dezvolta propriile identități.

41. Comitetul consultativ notează cu satisfacție că minoritățile naționale au acces la Casa Naționalităților, un centru cultural înființat de stat, unde se pot organiza evenimente culturale, dezbateri, întîlniri. Comitetul consultativ notează exemple de implicare și suport al autorităților locale a activităților culturale a minorităților naționale. Orașul Chișinău, de exemplu, e foarte activ în organizarea evenimentelor multiculturale a diferitelor comunități și ajută să organizeze evenimente legate de festivitățile lor tradiționale religioase.

42. Cît privește situația romilor, Comitetul consultativ consideră că eforturile sale de a păstra și dezvolta tradițiile, cultura și idenitatea sa nu primesc suport suficient. În timpul salutării inițiativelor guvernamentale recente, Comitetul consultativ rămîne îngrijorat de prezenta situație a acestei comunități și silește puternic autoritățile moldovenești să ia pași practici imediat pentru a asigura că, ca și restul populației, ei se bucură de condiții esențiale pentru integrarea completă în societatea moldovenească. În același timp, Comitetul consultativ consideră că în timpul implementării acestor măsuri autoritățile trebuie să aibă grijă să asigure că romii sînt în stare să păstreze stilul său de viață tradițional, cultural și identitatea sa.

Articolul 6

43. Comitetul consultativ notează cu satisfacție că dialogul intercultural a continuat în Republica Moldova și încurajează autoritățile să păstreze eforturile sale pentru a crea un climat general de toleranță, înțelegere reciprocă, respect și cooperare între toate persoanele ce locuiesc în Republica Moldova.

44. Comitetul consultativ notează că conform informației disponibile, atmosfera în societatea moldovenească este una de respect mutual și înțelegere, deși există anumite semne de intoleranță

interetnică. Comitetul consultativ notează în acest context că Codul penal prevede sancțiuni pentru sfîrnirea urei naționale sau rasiale.

45. Comitetul consultativ este preocupat de existența distanței lingvistice dintre 2 grupuri de populație: majoritatea, pe de o parte, care vorbește limba de stat³, și populația vorbitoare de limbă rusă pe de altă parte, care include nu numai rușii cu limba maternă rusă dar și minoritățile slave a căror limbă nu are același nivel de protecție ca limba rusă. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să asigure că schimbările în politica lingvistică de a acorda limbii ruse un statut mai înalt nu va lărgi distanța menționată mai sus. Așa cum această distanță e posibil să creeze intoleranță lingvistică pe partea majorității și pe partea minorităților naționale. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să acorde o atenție deosebită acestei întrebări în timpul implementării Actului Minorităților Naționale recent adoptate. Trebuie de ținut seama că orice măsuri în acest scop – sau legislative sau de altă natură – vor asigura coeziunea socială și dialogul intercultural. Comitetul consultativ consideră că abordarea oficială cre mai multe precauțiuni în continuare, deoarece aceste întrebări apar la un moment cînd căutarea identității de către majoritate și de comunitățile comunitare nu este sfîrșită și rămîne strîns legată de componența lingvistică.

46. Comitetul consultativ notează în continuare o distanță similară în mass-media, și anume între media limbii moldovenești și ce a limbii ruse. Așa cum acest factor poate complica dialogul intercultural, Comitetul consultativ încurajează autoritățile să creeze condiții necesare pentru independența mediei, indiferent de limbă, și un mediu ce le permite să joace un rol pozitiv în promovarea înțelegerii interetnice. În acest context, Comitetul consultativ dorește să sublinieze îngrijorările exprimate de nuii reprezentanți ai mediei, care consideră că presa e strîns influențată de forțele politice mari a țării.

47. Comitetul consultativ notează că media anumită continuă să prezinte noutăți într-o manieră ce poate aprinde intoleranța etnică în public, sau să includă stereotipuri negative a anumitor grupuri minoritare. Comitetul consultativ consideră că principiile stabilite în Recomandarea Nr. (97) 21 a Comitetului de Miniștri privind media și promovarea unei culturi de toleranță trebuie implementate corespunzător în Republica Moldova. El notează în acest context că Art.4.1. a Actului Presei din 26 octombrie 1994 interzice sfîrnirea urei naționale, rasiale sau religioase și discriminării.

Comitetul consultativ consideră că media Republicii Moldova trebuie să supravegheze constant acest tip de probleme prin organele sale de supraveghere.

48. Comitetul consultativ notează deasemenea despre existența în Republica Moldova a aproximativ 4000-5000 persoane de origine afro-asiatică (aproximativ 0,1% din populație), inclusiv sirieni, libanezi, turci, sudanezi și chinezi, unii locuind timp de 10 ani în Republica Moldova fără a obține cetățenia, din cauza unor dificultăți legale și birocratice. Comitetul consultativ înțelege că autoritățile moldovenești caută și îi încurajează să găsească o soluție potrivită.

Articolul 7

49. Comitetul consultativ notează că Art.5.3. al Legii privind partidele politice și organizațiile social-politice (17 septembrie 1997) expune înregistrarea unui partid politic, ca avînd minimum 5000 membri rezidenți în cel puțin jumătate din județele țării, cu cel puțin 150 membri în fiecare județ. Comitetul consultativ consideră că această prevedere poate limita posibilitățile pentru persoanele aparținînd minorităților naționale care nu îndeplinesc această condiție de a organiza partide politice. Comitetul consultativ notează că, în practică, persoanele aparținînd minorităților naționale sînt prezente în Parlamentul Republicii Moldova, pentru că anumite partide politice îi includ în lista lor de candidați. Totuși, Consultativ crede că aceasta nu implică faptul că aceste persoane beneficiază de toate oportunitățile de a participa în viața politică a țării sale și în procesul de luare a deciziilor. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești au nevoie să examineze această situație cu consultarea celor implicați (vezi comentariile din Art.15).

---

³ Art. 13 al Constituției Republicii Moldova prevede că limba de stat este limba moldovenească și alfabetul latin. Legea privind funcționarea limbilor (sept.1989) menționează în prefața sa despre existența identității lingvistice dintre limba moldovenească și limba română. Păstrînd în minte prevederile constituționale menționate mai sus, Comitetul consultativ folosește termenul "limba moldovenească" în opinia curentă, fără a lua în considerație dacă aceasta este sau nu o limba separată de limba română.

Articolul 8

50. În timpul vizitei în Republica Moldova a delegației Comitetului consultativ, reprezentanții comunității tătare s-au plîns că în ciuda cererilor repetate făcute Guvernului în anii recentți, comunitatea lor nu a primit încă suportul necesar, și nici un loc potrivit pentru construcția unui cimitir musulman. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să examineze această problemă și să găsească soluții potrivite cu consultarea celor implicați.

Articolul 9

51. Comitetul consultativ notează cu bucurie că Consiliul de Coordonare a Audiovizualului din Republica Moldova a emis licențe de emisie persoanelor aparținând minorităților naționale. La cererea acestor persoane au fost acordate rușilor 33 licențe de emisie, găgăuzilor – 14, bulgarilor – 5, ucrainenilor – 1. Totuși, Comitetul consultativ este preocupat de legea de utilizare a acestei oportunități de minoritatea ucraineană și încurajează autoritățile să sprijine persoanele aparținând acestei minorități pentru a redresa acest dezechilibru.

52. Comitetul consultativ salută faptul că televiziunea și radioul public a Republicii Moldova emit programe pentru persoane aparținând minorităților naționale, cu participarea lor și în limba lor, în timp avantajos de emisie. Comitetul consultativ notează că statutul Companiei de Stat „Teleradio-Moldova” cere garantarea dreptului cetățenilor la informație, promovarea valorilor reale a culturii naționale, culturii minorităților rezidente și culturii internaționale” (Art.22).

53. Comitetul consultativ notează că conform Art. 13, paragraful 3 al Legii Audiovizualului (1995), „instituițiile publice sau private ale audiovizualului emit cel puțin 65% din programele sale în limba de stat. Această prevedere nu se extinde programelor de televiziune transmise prin satelit și prin cablu, inclusiv stațiile străine ce emit în regiuni complet populate de minorități etnice”. Comitetul consultativ notează că aplicarea acestui articol a dus la suspendarea temporară a licențelor anumitor posturi de radio și televiziune emise în limba rusă de către Consiliul Audiovizualului. Această situație a cauzat controverse și critic atât la nivel național cât și internațional și ca rezultat a fost adoptat în septembrie 2000 un amendament interpretativ de Parlamentul Republicii Moldova.

54. În amendamentul său Parlamentul a explicat că această condiție se referă în exclusivitate programelor de producție locală și nu se referă la timpul de emisie a instituțiilor privind audiovizualul care funcționează pe teritoriul Republicii Moldova și retransmit programele canalelor străine. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să asigure că implementarea acestor prevederi nu va duce la limitarea excesivă a dreptului persoanelor aparținând minorităților naționale de a primi informație în limbile minoritare.

55. Comitetul consultativ apreciază eforturile făcute de autoritățile Republicii Moldova la nivel legislativ și în termeni de implementare a politicilor pentru a garanta dreptul la liberă exprimare și accesul la media pentru persoanele aparținând minorităților naționale. Prin urmare Comitetul consultativ salută inițiativa recentă a televiziunii publice a Republicii Moldova de a produce și emite, suplimentar la programele culturale existente, programe speciale cu scopul de a cultiva o cultură a relațiilor interetnice, bazată pe toleranță, înțelegere și acceptarea diferențelor și respectare diversității.

56. Comitetul consultativ consideră, totuși, că sînt necesare măsuri suplimentare pentru a obține un echilibru între diferite minorități naționale privind accesul și prezența în mass-media. Comitetul consultativ notează că canalele publice pregătesc și emit 30%, 35% din programele sale de bază (știrile principale, programe culturale și sociale) în limba rusă, în paralel cu emiteria în limba de stat. Deasemenea notează că programele „Radio Rusia” pot fi transmise în capitală (12 ore pe zi), la fel și 3 televiziuni prin cablu cu programe produse în Rusia. În comparație cu această situație, minoritatea ucraineană se bucură de mai puține oportunități în acest domeniu. Această situație acută în regiunile rurale, unde anumite comunități trăiesc în izolare, și nu au surse necesare pentru a crea mass-media sa. Comitetul consultativ notează că minoritatea ucraineană, deși numeric e cea mai mare, rămîne dezavantajată și are nevoie de mai mult suport din parte autorităților moldovenești.

57. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești să revadă această situație prin diviziunile de monitoring și informare ale Departamentului Relații Interetnice, și să caute să atingă o achitate cu consultarea comunităților implicate. Guvernul trebuie, de exemplu, să acorde o atenție deosebită creării mediei la nivel local, în special în regiuni populate compact de minoritari. Ziarele și stațiunile de radio locale, adresându-se acestor comunități în limbile lor (unde este o cerere), sînt mijloace excelente de a ajuta minoritățile în număr mic, inclusiv romii, care par a fi cei mai dezavantajați, să păstreze limba și identitatea sa.

Articolul 10

58. Comitetul consultativ notează că în Secțiunea 7 a Actului Minorităților Naționale, persoanele aparținînd minorităților naționale sînt îndreptățite în „utilizarea liberă a propriei limbi, scrisă sau vorbită, accesul liber la informație în această limbă, răspîndirea acestei limbi și schimbul informației în această limbă”. Constituția Republicii Moldova (din 29 iulie 1994) prevede că limba de stat este limba moldovenească, bazată pe alfabetul latin (Art.13.1). Deasemenea, prevede recunoașterea de stat și protecția limbii ruse și a altor limbi vorbite în țară (Art.13.2).

59. Comitetul consultativ notează că utilizarea limbilor în Republica Moldova este determinată de Legea privind funcționarea limbilor din septembrie 1989. În acest sens Comitetul consultativ notează că Titlul VII al Prevederilor Finale și Temporale a Constituției (august 1994) prevede că legea menționată „rămîne în vigoare cu condiția că nu încalcă această Constituție” și că „poate fi schimbată peste 7 ani după data cînd această Constituție a intrat în vigoare”. Comitetul consultativ consideră că în timpul redactării unei noi legislații privind limbile, autoritățile moldovenești trebuie să asigure implementarea completă a prevederilor constituționale relevante și a celor a Convenției-cadru cît privește drepturile tuturor persoanelor aparținînd minorităților naționale. Deasemenea, consideră că autoritățile moldovenești trebuie să găsească o cale potrivită să implementeze bilingvismul moldo-rus fără a cauza prejudicii învățării limbii moldovenești de toate persoanele aparținînd minorităților naționale ca o limbă de stat, în conformitate cu Art.14, paragraful 3 al Convenției-cadru.

60. Comitetul consultativ notează că legislația Republicii Moldova, în particular Legea privind funcționarea limbilor (1989), face deosebire între limbile utilizate în țara după funcțiile lor și aria geografică în care sînt utilizate. De exemplu, limba moldovenească, „limba de stat”, este descrisă ca „limbă de comunicare interetnică”. Limba rusă (limbă de comunicare între națiunile fostei Uniuni Sovietice) este deasemenea descrisă ca „limbă de comunicare interetnică” alături de limba moldovenească. Actul din 1989 se referă la „bilingvismul autentic limba națională-limbă rusă și limbă rusă-limba națională” (Art.3). În regiunile „compacte” stabilite de minoritatea găgăuză, „limba oficială în diferite domenii este limba de stat, limba găgăuză sau limba rusă” (Art.2). Actul cere de asemenea ca statul să păstreze utilizarea limbilor vorbite de diferite grupuri etnice ce locuiesc în Republica Moldova (Art.4).

61. În relație cu autoritățile administrative, cetățenii pot liber alege între limba de stat și limba rusă, vorbită sau scrisă, ori limba găgăuză în regiunea unde acest reprezintă majoritatea. Această alegere se extinde asupra altor limbi minoritare indiferent dacă populația aparținînd minorității formează majoritatea în localitatea în cauză (vezi Art.6 al Actului din 1989).

62. Comitetul consultativ apreciază flexibilitatea acestei abordări. Totuși, Art.10 a Convenției-cadru consideră acest prag majoritar destul de înalt. Deasemenea sînt necesare clarificări ulterioare. În timp ce Actul privind limba din 1989 se referă la „majoritate”, fără specificare dacă aceasta înseamnă o majoritate relativă sau absolută, Actul Minorităților Naționale din 2001 menționează „o parte considerabilă” a populației. Comitetului consultativ i s-a sugerat că pentru Guvernul Republicii Moldova o „parte considerabilă” înseamnă cel puțin jumătate din populație. Comitetul consultativ consideră că pragul menționat mai sus trebuie micșorat în timpul implementării Actului Minorităților Naționale și redactării unei noi legislații privind utilizarea limbilor (vezi paragraful 59), cu scopul de se supune complet principiului prezentat în Art.10, paragraful 2 al Convenției-cadru.

63. Comitetul consultativ ia în considerație dificultățile ce apar din impunerea bilingvismului moldo-rus personalului administrației publice. Conform informației disponibile Comitetului consultativ, autoritățile moldovenești nu au reușit să găsească o soluție clară și de durată la această problemă. După recunoașterea că suportul oferit inițial în acest domeniu a fost inadecvat și/sau nepotrivit, autoritățile moldovenești au adoptat în februarie 2001 un program național (2001-2005) pentru îmbunătățirea însușirii limbii de stat de către adulți. Comitetul consultativ notează că măsurile incluse în acest program vor fi însoțite de o finanțare specială din bugetul național. Comitetul consultativ așteaptă ca acest program să elimine problemele cu care se confruntă personalul administrativ, la fel și publicul care se adresează lor, cauzate de insuficiența cunoștințelor despre limba de stat. Această evoluție va contribui la egalitatea efectivă și completă în angajarea, dialogul interetnic și înțelegerea mutuală.

64. Comitetul consultativ notează că legislația Republicii Moldova conține prevederi pentru exercitarea dreptului fiecărei persoane aparținând minorităților naționale, în timpul procedurilor criminale, de a fi informat și să se aplece într-o limbă pe care o cunoaște. În practică, totuși, acest drept nu e respectat sistematic din cauza resurselor financiare inadecvate și/sau lipsa interpreților calificați, în particular în cazul limbilor minorităților naționale puțin importante. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să ia măsuri necesare pentru a asigura că acest drept e complet respectat (vezi comentariile Art.4).

65. Comitetul consultativ salută măsurile destinate întăririi limbilor minoritare și permițând persoanelor aparținând minorităților naționale să mențină și să dezvolte identitatea sa lingvistică. Totuși, ele consideră că autoritățile trebuie să asigure că acele măsuri în favoarea unei limbi a unei minorități naționale particulare nu sînt luate pe seama limbilor altor minorități naționale. El crede că, în promovarea drepturilor lingvistice în Art.10 a Convenției-cadru, autoritățile moldovenești trebuie să caute o abordare echitabilă pentru limbile vorbite de persoanele aparținând minorităților naționale, inclusiv cei dezavantajați sau în număr mai mic.

67. Comitetul consultativ notează că situația privind utilizarea limbilor în regiuni cu statut special de autonomie, așa ca Găgăuzia, este dificilă. Actul LB344 din decembrie 1994 privind statutul special al Găgăuziei declară ca limbi oficiale: limba moldovenească, limba rusă și limba găgăuză, și deasemenea prevede că alte limbi sînt protejate alături de cele trei limbi oficiale.

Articolul 11

68. Pe baza informației disponibile, Comitetul consultativ consideră că implementarea acestui articol nu va cauza apariția diferitor observații specifice.

Articolul 12

69. Comitetul consultativ notează cu satisfacție că autoritățile moldovenești au făcut eforturi considerabile în școli, biblioteci, institute de cercetare și muzeuri, pentru a îmbogăți cunoștințele sale despre valori, cultură, tradiții, istorie, limbă și religie care constituie identitatea minorităților naționale și a majorității populației. El notează că Guvernul este permanent preocupat de crearea condițiilor prielnice pentru interacțiunea dintre diferite grupuri etnice ce compun societatea moldovenească.

70. Comitetul consultativ salută pașii luați pentru a sprijini legal aceste măsuri (vezi Art.35 al Constituției, ce asigură dreptul la educație, și Art.5 și 6 al Actului Minorităților Naționale, privind obligațiile de stat în domeniul educației și cercetării). Preocupat de suportul instituțional, Comitetul consultativ notează că, la începutul anilor 90, o diviziune specială responsabilă de publicațiile minorităților naționale a fost creată în Ministerul Educației. Prioritățile sale includ instruirea profesorilor ce predau persoanelor aparținând minorităților naționale, pregătirea curriculumilor, alcătuite în conformitate cu cele de care folosesc majoritatea populației, redactarea manualelor potrivite și efectuarea schimburilor de studenți.

71. Comitetul consultativ consideră că, în pofida lipsei resurselor, autoritățile moldovenești au făcut eforturi substanțiale în multe regiuni ce se referă celor menționate. De exemplu, numărul școlilor frecventate mai mult de copiii aparținând minorităților naționale și oferirea educației într-o limbă

minoritară reprezintă a 3-a parte din școlile moldovenești. Îndreptându-se spre o educație superioară, divizarea studenților după originea etnică, conform Raportului de Stat, nu este departe de proporția persoanelor aparținând minorităților naționale în populația țării. În timpul recunoașterii că anumiți romi încearcă educația la nivel universitar, Comitetul consultativ rămâne preocupat de accesul persoanelor aparținând acestei minorități la o educație mai înaltă.

72. Comitetul consultativ notează că au fost stabilite în ultimii ani cote pentru a asigura că studenții minorităților naționale obțin adminterea la diferite instituții și alocarea burselor în străinătate.

73. În general, Comitetul consultativ salută angajamentul autorităților moldovenești pentru modernizarea și îmbunătățirea continuă a calității educației, inclusiv educarea persoanelor aparținând minorităților naționale.

74. Cele mai importante deficiențe identificate de Guvern sînt: lipsa profesorilor și dificultatea atragerii absolvenților calificați din cauza salariilor mici, dificultatea găsirii profesorilor calificați în limba de stat cît și a minorităților și capabili să predea alte subiecte decît limbile, în limba de stat și a minorităților, lipsa manualelor, costuri înalte a manualelor pentru elevii aparținînd minorităților naționale, dificultatea de a asigura o educației continuă într-o limbă minoritară la diferite nivele și, în general lipsa de resurse financiare. Comitetul consultativ este conștient că toate aceste probleme trebuie analizate în contextul unui sistem educațional care este în reformă de modernizare. Prin urmare el salută determinarea competentă a autorităților de a găsi soluții, în timpul menținerii coerenței sistemului și evitării relației cu educarea persoanelor aparținînd minorităților naționale ce se află în izolare.

75. Comitetul consultativ notează că, dat fiind resursele limitate, relațiilor cu statele cu minorități naționale li se acordă o mare importanță în ședințele sale cu Comitetul consultativ, și autoritățile vorbesc despre relații rodnice cu Bulgaria, Federația Rusă, Turcia, Ucraina, etc. Aceste țări cooperează cu organizațiile ce instruiesc profesori și efectuează schimburi de studenți. Ei deasemenea oferă manuale în limbile minorităților pe baza listei de necesități întocmite de Ministerul Educației conform curriculumului standard național. Comitetul consultativ notează că anumite dificultăți în ceea ce privește cooperarea cu Ucraina în acest domeniu rămîn încă, și încurajează autoritățile moldovenești să întărească eforturile sale în această privință.

76. Comitetul consultativ încurajează autoritățile să asigure că toate minoritățile naționale, în particular cele în număr mic sau care nu se bucură de suport din partea statului, beneficiază echitabil din programele guvernamentale pentru minorități naționale în domeniul educației.

77. Comitetul consultativ dorește deasemenea să atragă atenția Guvernului asupra absenței școlare și analfabetismului printre copiii romi, la fel și asupra unor probleme specifice, așa ca lipsa cărților, lipsa profesorilor romi și absența școlilor medicale în anumite sate de romi. Comitetul consultativ consideră că ceea ce a fost făcut pînă acum este insuficient și că un progres substanțial este posibil prin programe speciale de educație, dialog cu familiile și finanțarea directă. El crede că autoritățile moldovenești trebuie să considere această ca o prioritate, utilizînd ca bază indicațiile din Recomandarea Nr (2000) 4 a Comitetului de Miniștri privind educația copiilor romi/țigani din Europa.

Articolul 13

Pe baza informației disponibile, Comitetul consultativ consideră că implementarea acestui Articol nu va cauza apariția oricăror observații specifice.

Articolul 14

79. Comitetul consultativ notează că legislația Republicii Moldova acordă persoanelor aparținînd minorităților naționale dreptul de a învăța limba lor maternă și însoțește acest drept cu prevederile legale. Drept exemplu, Art.10.2 a Constituției Republicii Moldova asigură dreptul la identitate lingvistică și Art.35.2 spune că statul trebuie să aplice conform legii, dreptul fiecărei persoane de a alege limba sa de educare și instruire.

80. Art.6 al Actului Minorităților Naționale ia în considerație aceste prevederi prin cererea statului de a implementa drepturile prevăzute de Constituție. Conform celor menționate cât privește Art. 10 al Convenției-cadru, Comitetul consultativ notează că legea moldovenească conține o abordare neuniformă privind limbile minoritare utilizate în țară. Cât privește limba de stat, Guvernul încearcă să ofere educație în limba rusă la toate nivelele sistemului educațional, de la preșcolar la universitar și nivelul post-universitar (Art.6.1). Pentru vorbitorii altor limbi minoritare, din păcate, statul încearcă numai să creeze condiții necesare pentru exercitarea dreptului lor la educație și instruire în limba sa (Art.6.1). În toate cazurile, statul încearcă să contribuie la dezvoltarea curriculumului și metodelor de prevedere, și la dezvoltarea instruirii profesorilor, care poate include cooperarea cu alte țări (Art.6.2)

81. Comitetul consultativ recunoaște angajamentul autorităților moldovenești de a respecta dreptul de a învăța limbile minoritare și salută pașii luați pentru a obține aceasta. El notează, separat de numărul important de școli cu predare în limbile minorităților, că există inițiative suplimentare privind clase experimentale cu instruire completă în limbile minorităților și școli speciale de duminică pentru învățarea limbilor minorităților.

82. Comitetul consultativ recunoaște că din motive istorice aproape toate persoanele aparținând minorităților naționale cunosc limba rusă, așa cum o cunosc și o parte considerabilă a populației. Comitetul consultativ notează că tensiuni de proporții au apărut în ianuarie 2002 ca urmare a introducerii limbii ruse ca un obiect obligatoriu în școlile primare moldovenești pe baza unui ordin al Ministerului Educației din august 2001. Această tensiune a crescut prin anunțarea intenției de a acorda limbi ruse un statut mai înalt printr-un amendament constituțional înaintat de Curtea Constituțională în decembrie 2001. Comitetul consultativ salută eforturile recente ale autorităților moldovenești de a aplatiza tensiunea și de a asigura o coexistență pașnică în societatea moldovenească. Comitetul consultativ notează că limba publicațiilor continuă să fie un subiect problematic în Republica Moldova și consideră că autoritățile trebuie să înainteze cu mare atenție în acest domeniu cu scopul de a evita orice conflict posibil.

83. Comitetul consultativ încurajează autoritățile moldovenești să asigure că sînt discutate orice schimbări posibile în legislație sau măsuri planificate legate de implementarea prevederilor legale existente în acest domeniu cu cei implicați. Pe parcursul acestui proces, autoritățile trebuie să se străduie să răspundă echitabil la nevoile lingvistice specifice tuturor minorităților naționale, ținînd minte situația lor particulară și necesitatea de a împărți echitabil resursele existente. Cunoșcînd importanța cunoașterii limbii de stat ca factor de integrare și coeziune socială, Comitetul consultativ consideră important să asigure că aceste măsuri să fie luate fără prejudecăți în dauna învățării sau predării limbii de stat. Comitetul consultativ recunoaște că posedarea limbii de stat de persoanele aparținînd minorităților naționale rămîne limitată și se răspîndește foarte încet. Comitetul consultativ încurajează autoritățile moldovenești să facă în continuare eforturi pentru a remedia această situație, în particular prin luarea măsurilor specifice în programul național adoptat în februarie 2001 (vezi paragraful 63).

Articolul 15

84. Comitetul consultativ recunoaște eforturile autorităților moldovenești de a ușura participarea persoanelor aparținînd minorităților naționale în diferite domenii ale societății moldovenești. El salută pașii făcuți în domeniul culturii și educației și angajamentul Guvernului de a menține eforturile sale în aceste regiuni.

85. Comitetul consultativ notează că 2 capitole din Actul Minorităților Naționale sînt dedicate organizațiilor create de persoanele aparținînd minorităților naționale și dreptul lor de fi reprezentați și participă la managementul afacerilor publice. Conform acestui Act, aceste organizații primesc suport din partea statului pentru programele sale în domenii ca cultură, știință, educație, cercetare istorică și activități umanitare (Art.20.1). Art.22 al Actului cere Guvernului și oricărui altui organ de stat implicat în pregătirea și implementarea politicilor culturale și educaționale ce afectează minoritățile naționale să consulte aceste organizații.

86. Comitetul consultativ ia în considerație crearea unui departament special în cadrul Guvernului Republicii Moldova – Departamentul Relații Interetnice, a cărui statut e formalizat în noul Act – pentru promovarea politicii guvernamentale privind minoritățile naționale. De partea minorităților naționale, partenerul principal al acestui departament este Consiliul Coordonator, o organizație de bază ce

reprezintă cea mai importantă organizație a minorităților naționale. Comitetul consultativ notează că există un responsabil oficial pentru afacerile minorităților naționale în fiecare a 2-a autoritate locală.

87. Comitetul consultativ salută stabilirea unui cadru instituțional pentru a permite persoanelor aparținând minorităților naționale să se implice în deciziile ce îi afectează. Se speră că aceasta va oferi o bază pentru formele practice de participare care într-adevăr reflectă interesele celor implicați și sînt adaptate la condițiile specifice moldovenești. În acest context, în 1998 a fost creat un Comitet Prezidențial cu scopul de a permite acestor persoane să comunice interesele sale celor mai înalte instituții de stat. Comitetul consultativ regretă că comitetul nu mai funcționează din 2001.

88. Comitetul consultativ consideră că domeniile în care minoritățile naționale sînt consultate sînt prea restrictive, după cum e definit în Art.22 al Actului Minorităților Naționale din 2001, deoarece ele sînt limitate în sferile culturii și educației. El încurajează autoritățile să răspîndească scopul dialogului său persoanelor aparținând minorităților naționale în timpul examinării ulterioare a legislației și politicii pentru implementarea Actului Minorităților Naționale.

89. Comitetul consultativ consideră că, pe lîngă Consiliul Coordonator al Minorităților Naționale, pentru Guvern e important să intre în contact cu organizațiile ce reprezintă minoritățile naționale. Aceasta va permite Guvernului să identifice și să răspundă la preocupări specifice și să evite o situație în care interesele promovate de Consiliul Coordonator reflectă numai necesitățile celor mai active grupuri de minorități.

90. Cît privește participarea efectivă în afacerile publice, Comitetul consultativ recunoaște că persoanele aparținând minorităților naționale sînt implicate în viața politică a țării. La nivel local, aceasta e posibil prin organele alese și executive a ariilor geografice unde minoritățile naționale sînt prezente în număr mare (în ariile geografice unde minoritățile naționale sînt prezente în număr mare), în particular Găgăuzia, care are o Adunare Populară și organele executive proprii și al căror Guvernator este un fost membru oficial al Guvernului Republicii Moldova, și deasemenea raionul Taraclia. La nivel național, persoanele aparținând minorităților naționale au locuri în Parlament, deși, locuri pentru minoritățile naționale nu sînt rezervate. Ei deasemenea au posturi în ministere și diferite departamente guvernamentale. Comitetul consultativ încurajează autoritățile moldovenești să asigure că minoritățile naționale în număr mic pot să-și exprime părerile și să promoveze interesele sale specifice.

91. Comitetul consultativ se referă la comentariile sale din Art. 7 al Legii privind partidele politice și organizațiile socio-politice și încurajează Guvernul să considere, în consultarea cu cei implicați, cele mai potrivite căi de asigurare a participării efective în afacerile publice ale persoanelor aparținând minorităților naționale. El încurajează autoritățile să mențină eforturile sale pentru a elimina treptat problemele legate de accesul la administrația de stat cu care se confruntă anumite persoane aparținând minorităților naționale. După cum a fost menționat mai sus, aceste probleme apar ca rezultat al impunerii unei anumite autorități a limbii de stat (vezi comentariile Art. 10).

92. Comitetul consultativ notează că Găgăuzia a primit un statut legal special în 1995, cu o anumită autonomie administrativă și culturală, cu scopul de a stopa tensiunile create la începutul anilor '90. El notează deasemenea, cererile făcute de reprezentanții Adunării Populare a Găgăuziei în octombrie 2001, privind revizuirea acordurilor constituționale ce îi afectează, care sînt nesatisfăcuți de domeniul și funcționarea autonomiei pe care au primit-o. Comitetul consultativ apreciază anunțarea de către autorități a intenției de a include în Constituție o dispoziție ce recunoaște statutul de autonomie al Găgăuziei și încurajează autoritățile să examineze situația cu cooperarea celor implicați pentru a găsi cele mai adecvate soluții.

93. O atenție deosebită trebuie de acordat minorității de romi cînd se ia în considerație participarea lor în diferite domenii ale vieții. Conform informației prezentate Comitetului consultativ, sînt cazuri cînd comunitățile de romi ce locuiesc izolat sînt practic ignorate de autoritățile locale, nu au reprezentanți în organele locale alese și nu primesc cota lor din resursele locale. Comitetul consultativ notează cu satisfacție abordarea activă a anumitor organe reprezentative a romilor care au înaintat Guvernului propuneri concrete, pe baza studiilor și cercetărilor sociologice. Comitetul consultativ consideră că rolul romilor în implementarea politicilor ce îi afectează trebuie întărit și că Guvernul trebuie

să reacționeze mai activ la propunerile lor. Comitetul consultativ recunoaște că, în pofida dificultăților economice existente, recent au fost făcuți anumiți pași. Totuși, el consideră că autoritățile moldovenești trebuie să intensifice eforturile sale în acest domeniu, cu scopul de a asigura că romii nu sînt marginalizați în societatea moldovenească (vezi comentariile Art.4).

Articolul 16

94. Comitetul consultativ notează cu satisfacție că prevederile Convenției-cadru au contribuit la soluționarea pe cale pașnică a tensiunilor din 1999 în județul Taraclia, o zonă în care majoritatea populației e de origine bulgară. Această populație a simți identitatea sa amenințată de perspectiva încorporării județului într-o unitate geografică mai mare, ca rezultat a schimbării hotarelor, însoțite de reforma teritorial-administrativă a țării (Legea organizării teritorial-administrative din 12 noiembrie 1998).

95. Comitetul consultativ notează în acest context că, în decembrie 2001, autoritățile moldovenești au întreprins în continuare o revizie a sistemului teritorial-administrativ. Aceasta a implicat o întoarcere la difuzarea geografică anterioară ce a precedat reforma din 1998, și a inclus schimbări la funcționarea administrației publice locale. Comitetul consultativ dorește să atragă atenția autorităților moldovenești asupra necesității consultării acelor implicați în privința schimbărilor teritorial-administrative adoptate, cu scopul de a asigura că aceste măsuri nu încalcă drepturile și libertățile prevăzute de Convenția-cadru, inclusiv în legătură cu participarea în procesul de luarea deciziilor. Așa o obligație e inclusă în Art. 9 al Legii cu privire la persoanele aparținînd minorităților naționale.

Articolul 17

96. Pe baza informației disponibile, Comitetul consultativ consideră că implementarea acestui Articol nu va cauza apariția oricăror observații specifice.

Articolul 18

97. Comitetul consultativ salută faptul că Republica Moldova ia parte la cîteva tratate bilaterale și acorduri culturale privind protecția minorităților naționale (Raportul de Stat ce se referă la cele cu Rusia, Ucraina și Belarusia) și încurajează autoritățile moldovenești să asigure că implementarea mecanismelor contribuie la protecția persoanelor aparținînd minorităților naționale, cu scopul toleranței, stabilității și păcii.

Articolul 19

98. Pe baza informației disponibile, Comitetul consultativ consideră că implementarea acestui Articol nu va cauza apariția oricăror observații specifice.

III. Constatările și comentariile principale ale Comitetului consultativ

99. Comitetul consultativ crede că principalele constatări și comentarii stabilite mai sus pot fi de ajutor pentru un dialog continuu între Guvern și minoritățile naționale, la care Comitetul consultativ este gata să contribuie.

În legătură cu Articolul 3

100. Comitetul consultativ constată că implementarea Legii privind drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale și asociațiilor lor (Legea 382 din 28 august 2001, care a intrat în vigoare pe 4 septembrie 2001) cere să fie adoptate alte legi și ca legislația existentă să fie pusă în concordanță cu ea. Comitetul consultativ crede că autoritățile trebuie să facă orice efort necesar pentru a introduce aceste schimbări legislative fără întârziere.

101. Comitetul consultativ constată că legea de mai sus prevede un angajament statal substanțial în favoarea limbii ruse. Comitetul consultativ consideră că în timpul implementării legii, autoritățile

trebuie să asigure, prin consultarea celor implicați, că este acordată atenția cuvenită necesităților persoanelor aparținând tuturor minorităților naționale ce locuiesc în Republica Moldova.

102. Comitetul consultativ constată că ultimul recensământ datează din 1989 și că au fost repetate amînări ale unui nou recensământ. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să organizeze un nou recensământ cît mai repede posibil și trebuie să încurajeze persoanele aparținînd minorităților naționale să beneficieze de oportunitatea ce le-o oferă recensământul, de a declara afilierea lor.

În legătură cu Articolul 4

103. Comitetul consultativ constată că romii consideră că ei nu sînt tratați la egalitate în ceea ce privește statutul lor oficial ca minoritate națională și respectiv nu primesc suportul necesar de la autorități. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să acorde o atenție mai mare acestei minorități și să le ofere suportul corespunzător.

104. Comitetul consultativ constată că anumiți romi se confruntă cu dificultăți socio-economice serioase și probleme privind excluderea lor socială, și deasemenea sînt victimele discriminării în cîteva domenii. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să ridice eforturile sale pentru a îmbunătăți situația acestor persoane, în particular prin implementarea, cu consultarea lor și acordînd atenție femeilor romi, a măsurilor de suport pe termen lung pentru populația de romi prevăzute în decizia Guvernului din 16 februarie 2001.

În legătură cu Articolul 5

105. Comitetul consultativ constată că pentru că Legea cu privire la persoanele ce aparțin minorităților naționale are un impact real asupra conservării și dezvoltării culturii și păstrării identității persoanelor implicate, sînt necesare politici corespunzătoare și suport adecvat. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să consulte reprezentanții diferitor minorități naționale, inclusiv cele dezavantajate și un număr mic, în timpul elaborării acestor politici și alocării asistenței corespunzătoare.

În legătură cu Articolul 6

106. Comitetul consultativ constată cu grijă că există o distanță între 2 grupuri de populație: majoritatea, pe de o parte, care vorbește limba de stat și populația vorbitoare de limba rusă pe de altă parte, care include nu numai rușii ce au ca limbă maternă limba rusă dar și alte minorități slave a căror limbă nu beneficiază de același nivel de protecție așa ca limba rusă. Comitetul consultativ consideră că, pentru a păstra coeziunea socială și dialogul intercultural, autoritățile moldovenești trebuie să asigure că orice schimbări cu scopul de a acorda limbii ruse un statut mai înalt nu ca micșora această distanță.

107. Comitetul consultativ constată că mass-media moldovenească este divizată în media limbii moldovenești și cea a limbii ruse și, conform anumitor reprezentanți ai mediei este puternic influențată de mari forțe politice ale țării. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să creeze toate condițiile necesare pentru independența mediei, permițîndu-le, indiferent de limbă, să joace un rol pozitiv în promovarea acordurilor interetnice.

În legătură cu Articolul 8

108. Comitetul consultativ constată că, conform reprezentanților săi, comunitatea tatară nu a primit pînă acum suportul necesar din partea Guvernului, nici un loc convenabil pentru construcția cimitirului musulman. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să examineze această problemă și să găsească soluții potrivite cu consultarea celor implicați.

În legătură cu Articolul 9

109. Comitetul consultativ constată că prevede Art. 13, paragraful 3 a Legii privind emisia pe teritoriul Republicii Moldova (cu privire la procentul de programe ce trebuie emise în limba de stat) a dus

la suspendarea temporară a anumitor licențe de emisie. Aceasta a cauzat controverse și ca rezultat Parlamentul Republicii Moldova a adoptat un amendament interpretativ. Comitetul consultativ consideră că autoritățile moldovenești trebuie să asigure că implementarea acestor prevederi nu va duce la limitarea excesivă a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale de a împărtși și primi informație în limbile minoritare.

110. Comitetul consultativ constată cu regret disproporția dintre minoritățile naționale cu privire la accesul și prezența în media. El consideră că autoritățile trebuie să ofere suport minorităților naționale, în special minorității ucrainene, pentru a asigura o utilizare echitabilă a oportunităților existente. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie, de exemplu, să acorde o atenție deosebită la crearea mediei pentru minorități la nivel local, în special pentru minoritățile în număr mic, inclusiv romi, cu consultarea celor implicați.

În legătură cu Articolul 10

111. Comitetul consultativ constată că utilizarea limbilor în Republica Moldova este determinată de legislația ce datează din septembrie 1989, care face deosebire între diferite limbi utilizate pe teritoriul Republicii Moldova. Comitetul consultativ notează poziția particulară acordată utilizării limbii ruse în diferite sfere ale vieții. Comitetul consultativ consideră esențială implementarea completă în viitor a legislației lingvistice, a prevederilor importante a Constituției, la fel și celor a Convenției-cadru cât privește toate persoanele aparținând minorităților naționale.

112. Comitetul consultativ constată că pentru persoanele aparținând minorităților naționale pragul de utilizare a limbilor respective (altele decât limba rusă) în relațiile cu autoritățile este înalt din punct de vedere a Art. 10 a Convenției-cadru. Comitetul consultativ consideră că pragul trebuie coborât în contextul implementării Legii cu privire la persoanele ce aparțin minorităților naționale, la fel și în legislația viitoare privind utilizarea limbii.

113. Comitetul consultativ constată că îmbogățirea cunoștințelor privind limba de stat din partea persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv prin programul național adoptat în februarie 2001, va contribui la asigurarea egalității complete și efective în angajare și va ajuta la eliminarea problemelor lingvistice în relațiile dintre personalul administrativ și public.

114. Comitetul consultativ constată că există încă dificultăți cât privește dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a fi informat și de a se apăra în procedurile judiciare într-o limbă pe care o înțeleg și consideră că autoritățile trebuie să ia toate măsurile necesare de a asigura că acest drept e respectat.

115. Comitetul consultativ constată că Legea recentă a Minorităților Naționale întărește remarcabil poziția limbii ruse vis-a-vi de alte limbi ale minorităților. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să asigure că măsurile luate în favoarea unei limbi a unei minorități naționale particulare nu sînt luate în defavoarea limbilor altor minorități naționale.

În legătură cu Articolul 12

116. Comitetul consultativ constată că în ciuda eforturilor de a garanta egalitatea accesului la educația pentru persoanele aparținând minorităților naționale, un număr de dificultăți rămîn în acest domeniu. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să asigure că toate minoritățile naționale, în particular cele în număr mic sau care nu se bucură de suport din partea statului, beneficiază în mod egal din programe speciale guvernamentale destinate minorităților naționale.

117. Comitetul consultativ constată că romii se confruntă cu problemele de educație și consideră că îmbunătățirea situației lor în acest domeniu prin programe speciale de educație, dialog cu familiile și finanțare directă trebuie să fie o prioritate pentru Guvernul Republicii Moldova.

În legătură cu Articolul 14

118. Comitetul consultativ constată că anumite tensiuni au apărut în ianuarie 2002 ca rezultat a introducerii limbii ruse ca obiect obligatoriu în școlile primare din Republica Moldova și a anunțării intenției autorităților de a acorda acestei limbi un statut mai înalt. Comitetul consultativ notează că publicațiile lingvistice continuă să fie o problemă importantă în Republica Moldova și consideră că pentru a evita un conflict, toate măsurile în acest sens trebuie luate cu mare atenție. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să facă toate eforturile pentru a oferi un răspuns echitabil la necesitățile lingvistice specifice a tuturor minorităților naționale, nefiind în detrimentul învățării și predării limbii de stat.

În legătură cu Articolul 15

119. Comitetul consultativ constată că Legea cu privire la persoanele ce aparțin minorităților naționale limitează consultarea minorităților naționale în cultură și educație și consideră că domeniul trebuie lărgit și consultarea trebuie lărgită și consultarea trebuie să ia loc nu numai cu Consiliul coordonator pentru Minoritățile Naționale, dar și cu fiecare minoritate națională direct.

120. Comitetul consultativ constată că există anumite dificultăți cât privește participarea în afacerile publice și accesul la administrația de stat pentru persoanele aparținând minorităților naționale. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să examineze situația cu consultarea celor implicați și să asigure că aceste persoane, în special minoritățile în număr mic, beneficiază de posibilitățile de a participa la viața politică a țării și în procesul de luare a deciziilor. Comitetul consultativ consideră că o atenție deosebită e necesară pentru a obține participarea romilor în diferite aspecte ale vieții sociale, acordându-se o atenție cuvenită inițiativelor lor proprii.

121. Comitetul consultativ constată că reprezentanții Găgăuziei și-au exprimat insatisfacția privind domeniul și funcționarea autonomiei pe care au primit-o, și încurajează autoritățile moldovenești să examineze situația, cu cooperarea celor implicați, pentru a găsi cele mai potrivite soluții.

În legătură cu Articolul 16

122. Comitetul consultativ constată că o revedere a sistemului teritorial-administrativ este așteptată în Republica Moldova și consideră că persoanele implicate trebuie consultate pentru a asigura că schimbările administrative și teritoriale nu încalcă drepturile și libertățile prevăzute de Convenția-cadru.

V. Observații finale.

123. Comitetul consultativ consideră că comentariile finale de mai jos reflectă încrederea în prezenta opinie și prin urmare pot fi ca bază pentru concluziile și recomandările corespunzătoare ce trebuie adoptate de Comitetul de Miniștri.

124. Cât privește implementarea Convenției-cadru, Comitetul consultativ consideră că Republica Moldova a făcut eforturi laudabile pentru a stabili un cadru legal și instituțional pentru protecția minorităților naționale. Comitetul consultativ notează de asemenea grija Republicii Moldova pentru implementarea Convenției-cadru, în special cât privește educația și cultura. În același timp, lipse și dificultăți rămân în aceste domenii așa că accesul la media, participarea în afacerile publice, utilizarea limbilor minoritare, în particular pentru persoanele aparținând minorităților dezavantajate și în număr mic.

125. Comitetul consultativ notează că a fost promulgată o lege organică privind protecția minorităților naționale în august 2001 și consideră că schimbările legislative necesare pentru implementarea sa trebuie făcute fără întârziere, cu consultarea celor implicați, pentru a asigura coerența legislației Republicii Moldova importantă pentru protecția minorităților naționale. Așa cum această lege oferă un angajament statal substanțial în favoarea limbii ruse, Comitetul consultativ consideră că, în implementarea lui și a noii legislații, autoritățile moldovenești trebuie să asigure protecția corespunzătoare persoanelor aparținând tuturor minorităților naționale, reprezentanților lor lingvistici și identităților culturale, inclusiv pe cei ce fac parte din minorități în număr mic și dezavantajate.

126. În practică, în timpul recunoașterii spiritului de toleranță și dialogului interetnic prezent în societatea moldovenească, Comitetul consultativ notează că tensiunile au apărut ca rezultat a măsurilor luate sau anunțate de Guvern în domeniul lingvistic. Comitetul consultativ consideră că pentru a reduce tensiunile și a evita intoleranța lingvistică, e necesară o abordare echilibrată în acest domeniu. Este esențial, pentru a păstra dialogul interetnic, ca să fie respectate interesele legitime a majorității moldovenești la fel a tuturor minorităților naționale.

127. Comitetul consultativ notează existența diviziunii între media limbii moldovenești și cea a limbii ruse. La fel notează o dispoziție substanțială între diferite minorități naționale, cât privește accesul și prezența în media. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să ofere un suport mai mare minorităților naționale ucrainene, așa ca să asigure un acces și prezență echitabilă în media.

128. Comitetul consultativ consideră că în implementarea Convenției-cadru în domeniul educației, e esențială o consultare cu cei implicați în toate măsurile prezentate, cu scopul de a se ocupa într-o manieră echitabilă cât privesc necesitățile particulare a diferitor minorități naționale și de a asigura accesul lor echitabil la resursele disponibile. O atenție deosebită trebuie acordată minorităților în număr mic și celor ce nu se bucură de suport din partea statului.

129. În pofida anumitor inițiative recente luate de autorități, Comitetul consultativ consideră că implementarea Convenției-cadru nu a fost făcută cu succes în ceea ce privește romii. Comitetul consultativ e preocupat de dificultățile socio-economice serioase cu care se confruntă romii, la fel și discriminarea lor în anumite domenii. Comitetul consultativ consideră că autoritățile trebuie să ia acțiuni urgente pentru a îmbunătăți situația romilor și pentru a sprijini integrarea adevărată a lor în societatea moldovenească.

Convenția-cadru privind protecția minorităților naționale

Rezoluțiile privind implementarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale în
Armenia, Germania și Moldova
(GR-H/2002/CB19)

Anexa 8
(alineatul 4.6)

Rezoluția ResCMN (2003)4 privind implementarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale de către Republica Moldova

Adoptată de către Comitetul de Miniștri pe data de 15 ianuarie 2003
în cadrul Reuniunii 824 a Viceministrilor

Comitetul de Miniștri, în conformitate cu alineatele Articolelor 24 – 26 ale Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale (în continuare „Convenția-cadru”), și ședința la care a asistat reprezentantul unui stat care nu este membru¹;

Ținând cont de Rezoluția (97) 10 din 17 septembrie 1997, aplicare regulilor adoptate de către Comitetul de Miniștri privind aranjamentele de monitorizare potrivit articolelor 24-26 ale Convenției-cadru, și, în special, regula 39² a Rezoluției (97) 10;

Luând în considerație regula de votare, adoptată de Rezoluția (97) 10³

Ținând cont de instrumentul de ratificare propus de către Republica Moldova la 20 noiembrie 1996;

Reamintind că Guvernul Republicii Moldova a prezentat un raport de stat cu privire la primul ciclu de monitorizare în corespundere cu Convenția-cadru la 20 iunie 2000;

Întrucât Comitetul Consultativ a acceptat invitația Guvernului Republicii Moldova de a trimite o delegație în Republica Moldova pentru a se documenta, această vizită a avut loc în perioada 31 octombrie – 5 noiembrie 2001;

Deoarece opinia Comitetului Consultativ privind implementarea Convenției-cadru în Republica Moldova a fost adoptată la 1 martie 2002 și, apoi transmisă Reprezentantului Permanent al Republicii Moldova și comunicată reprezentanților permanenți ai tuturor statelor-membre, Reprezentantului din partea unui stat care nu este membru, sub forma de documentul CM (2002) 44;

Pe când Guvernul Republicii Moldova a prezentat în scris propriile sale comentarii asupra opiniei Comitetului Consultativ, aceste comentarii au fost aduse la cunoștința delegațiilor tuturor statelor-membre și partea unui stat care nu este membru ca o anexă la documentul CM (2002) 44, din 9 octombrie 2002;

Examinând opinia Comitetului Consultativ și comentariile în formă scrisă ale Guvernului Republicii Moldova;

De asemenea, luând în considerație comentariile altor guverne;

1. Adoptă următoarele concluzii cu privire la implementarea Convenției-cadru de către Republica Moldova:

- Republica Moldova a depus eforturi lăudabile de a institui un cadru juridic și instituțional pentru protecția minorităților naționale și a demonstrat, în mod clar, dorința sa de a implementa în practică Convenția-cadru, în special cu privire la educație și cultură.

- Mai persistă neajunsurile și dificultățile, afectând, în special persoanele care aparțin minorităților naționale dezavantajate sau puțin numeroase, în astfel de domenii precum sînt cele ale mass-media, participarea la problemele de ordin public și utilizarea limbilor minoritare.

---

¹ Notă: Republica Federativă Iugoslavă

² Notă: În conformitate cu Regula 39 a Rezoluției (97) 10, „Comitetul de Miniștri trebuie să invite un reprezentant din parte fiecărui Stat care nu este membru, să asiste la ședințele Comitetului de Miniștri pe cînd își exercită funcțiile în conformitate cu Convenția-cadru, fără dreptul de a participa la adoptarea deciziilor”.

³ Notă: În contextul adoptării Rezoluției (97) 10 din 17 septembrie 1997, Comitetul de Miniștri, de asemenea, a adoptat următoarea regulă: „Deciziile, în conformitate la Articolele 24.1 și 25.2 ale Convenției-cadru, pot fi adoptate, dacă două-treimi dintre reprezentanții Părților Contractante, care votează, inclusiv o majoritate a reprezentanților Părților Contractante care au dreptul de a asista la Comitetul de Miniștri, au votat pentru”:

- Schimbările legislative cerute de către Legea Organică, adoptată în anul 2001, trebuie efectuate fără întârziere, în baza unei consultări cu persoanele corespunzătoare. Este esențial de asigura, prin implementarea unei legislații relevante, protecția corespunzătoare persoanelor care aparțin minorităților naționale, identității și culturii lor respective, inclusiv celor dezavantajate sau puțin numeroase.

- Deși există în societatea din Republica Moldova un spirit de toleranță și dialog interetnic, apar tensionări în ceea ce privește politica Guvernului privind limba. Pentru a evita toate manifestările intoleranței lingvistice, este important de a promova o apropiere echilibrată în acest domeniu, luând în considerație interesele legitime ale tuturor minorităților naționale, precum și a majorității.

- În vederea unui dezechilibru substanțial, dintre diferite minorități naționale, în privința accesului și prezenței lor în mass-media, este important ca Guvernul să asigure un sprijin mai mare minorităților naționale care sînt dezavantajate în această privință și, în particular, minorității ucrainene.

- În domeniul educației este esențial de a consulta reprezentanți ai diferitor minorități naționale, pentru a asigura un răspuns echilibrat la necesitățile lor specifice și un acces echitabil la resursele disponibile. O atenție deosebită trebuie acordată minorităților puțin numeroase și celor care nu au posibilitatea de a se bucura de suportul Patriei-mame.

- Contrar unor inițiative recente ale autorităților, implementarea Convenției-cadru n-a cunoscut un succes definitiv în privința romilor. Acțiunea este urgent necesară pentru a elimina manifestările de discriminare și dificultățile socio-economice serioase cu care se confruntă romii, și a susține integrarea lor în societatea moldavă.

2. Recomandă ca Republica Moldova să ia în considerație concluziile din secția 1 de mai sus, împreună cu comentariile menționate în opinia Comitetului Consultativ.

3. Invită Guvernul Republicii Moldova, în conformitate cu Rezoluția (97) 10:

a. să continue dialogul cu Comitetul Consultativ;

b. să informeze regulat Comitetul Consultativ despre măsurile aplicate în urma concluziilor și recomandărilor propuse în secțiile 1 și 2 de mai

